

Stanisław Mordwa

2. BEZPIECZEŃSTWO A KSZTAŁTOWANIE PRZESTRZENI

2.1. Wprowadzenie

Przestępczość, a konkretnie czyny przestępcze, mają miejsce w określonych przestrzeniach. Uważa się, że właściwa organizacja i zagospodarowanie przestrzeni publicznych może przeciwdziałać popełnianiu przestępstw i wykroczeń. Prowadzenie działań z zakresu tzw. prewencji przestrzennej powinno dotyczyć zarówno kształtowania samej przestrzeni, jak również środowiska społecznego. W przestrzeniach publicznych powinno dążyć się do eliminacji zachowań aspołecznych na rzecz zwiększania poczucia terytorialności i odpowiedzialności u mieszkańców. Należy poprzez odpowiednie działania starać się aby przestrzeń kształtowała poczucie bezpieczeństwa u mieszkańców a nie u przestępcy, aby poprzez różne rozwiązania tzw. „dużej i małej architektury” popełnienie przestępstwa było jak najbardziej utrudnione.

2.2. Wybrane teorie

Teoria *Defensible space* O. Newmana powstała na skutek analizy przez autora związków między poziomem przestępczości a formami zabudowy. Zdefiniował on różne cechy przestrzeni, których obecność sprzyja zmniejszeniu możliwości popełniania wykroczeń bądź przestępstw. Taka przestrzeń powinna charakteryzować się: terytorialnością, nadzorem, zadbaniem i użytkowaniem. Szczególny nacisk O. Newman kładł na rozwój wśród mieszkańców poczucia terytorialności, które według niego skutkuje zwiększeniem poczucia bezpieczeństwa, a także wyzwała skłonność do reakcji na zauważone zdarzenia przestępcze. Terytorialność tą osiągnąć można, np. poprzez wprowadzenie rzeczywistych lub symbolicznych barier między przestrzeniami: prywatną, półprywatną, półpubliczną i publiczną. Kolejne ważne cechy przestrzeni to: 1) możliwość ciągłego obserwowania terenu przez mieszkańców (np. poprzez usunięcie wizualnych barier); 2) dbałość, czystość i ogólne opiekowanie się nią; 3) naznaczanie jej, nawet okazjonalną

ale widoczną obecnością mieszkańców; 4) skłonni do aktywności obywatelskiej mieszkańcy (Newman 1972). W późniejszych swoich pracach O. Newman zauważył, że nie we wszystkich przestrzeniach (np. komercyjnych, przemysłowych) jego teoria sprawdza się. Zatem wzbogacił ją później o takie elementy jak: uznanie miejsca jako ważnego wymiaru przestępstwa, właściwe utrzymanie mienia, udoskonalanie przestrzeni w celu eliminacji okazji do popełnienia przestępstw (Głowacki, Łojek, Urban 2008).

O. Newman rozwinął swoje koncepcje będąc także pod niewątpliwym wpływem książki kryminologa R. Jeffery'ego *Crime Prevention through Environmental Design*. W tej pozycji znalazła się teza, że potencjalny przestępca może odebrać przestrzeń, w której się znajdzie, w sposób pozytywny i komfortowy, co może skłonić go do popełnienia czynu. Ale może poczuć się nieprzyjemnie, także jako osoba nieakceptowana i nie anonimowa – co może ograniczyć wówczas jego skłonność do działania. Według R. Jeffery'ego można tak zaprojektować przestrzeń aby wysyłała ona przestępcy sygnały zniechęcające i bodźce ograniczające jego swobodę. Koncentrowanie się przez R. Jeffery'ego tylko na przestrzeni ściągnęło na niego krytykę, dlatego później wzbogacał swoją teorię o elementy zachowań sprawcy i jego nastawienie na percepcję środowiska jako miejsca popełnienia wykroczenia lub przestępstwa (za: Głowacki, Łojek, Urban 2008).

Pewne elementy koncepcji O. Newmana mogły mieć swoje źródło w tezach J. Jacobs zawartych w książce *The Death and Life of Great American Cities* wydanej pierwotnie w 1961 r. i stanowiącej krytykę modernizmu w architekturze i planowaniu. J. Jacobs co prawda nie wskazuje tak jednoznacznych pomysłów i konkretnych rozwiązań przestrzennych jak O. Newman. Ostrożnie jednak rozważa przyczyny i daje teoretyczne podstawy możliwych rozwiązań. W aspekcie bezpieczeństwa uznała ona, że głównym problemem miast jest separowanie się mieszkańców we własnych mieszkaniach i spadek ich aktywności w strefach publicznych. Rozwiązanie tego problemu widziała ona w projektowaniu zabudowy bardziej zwartej, z wprowadzeniem doń wielu funkcji (nie tylko mieszkaniowej), co miało, jej zdaniem, przywrócić żywotność osiedli i stworzyć nowy wymiar sąsiedztwa. Zamiast projektowania rozlewających się poza granice miast osiedli z zabudową jednorodziną, J. Jacobs proponowała wprowadzenie wielorodzinnej zabudowy o dużym ładunku estetyki i indywidualnym charakterze. W jej koncepcji ważną rolę odgrywało ożywienie ulic. Miałyby to być zrealizowane poprzez rozplanowanie gęstej siatki uliczek pozwalających na wykształcenie się więzów sąsiedzkich. Ulice powinny być tworzone z zamysłem wykorzystania ich przez lokalne społeczności, a nie tylko dla samochodów. Okna domów zwrócone na ulice i widoczni w nich mieszkańcy (tzw. oczy społeczne) miały zapewnić poczucie bezpieczeństwa. Nie bez racji lansowała tezę, że dostępność i atrakcyjność celu przestępstwa oraz anonimowa obecność sprawcy mogą zwiększyć szanse na podjęcie przez

przestępcę działań. Ulice powinny być tak urządzone aby osoby z zewnątrz czuły tu się obco. Podsumowując, aby to osiągnąć według J. Jacobs powinny być spełnione trzy warunki: 1) powinien być wyraźny rozdział przestrzeni publicznej i prywatnej; 2) na ulice powinny być zwrócone oczy mieszkańców; 3) ulica i chodnik powinna mieć swoich użytkowników. Główna krytyka idei J. Jacobs koncentrowała się wokół założenia, że wśród większej liczby ludzi na ulicach może się znaleźć więcej sprawców, skłonnych do patologicznych działań (Jacobs 1993).

Począwszy od lat 90. próbowano bardziej wzbogacić dotychczasowe teorie o pierwiastek społeczny. Między innymi V. Soomeren zwrócił uwagę, że dopiero połączenie cech przestrzeni z naturą sprawcy i zachowaniami ofiary dadzą możliwość projektowania bezpiecznych przestrzeni. Ale żeby zrealizowane projekty okazały się efektywne, według niego, muszą zostać zabezpieczone jeszcze dwa warunki: 1) przestrzeń musi być na bieżąco utrzymywana i konserwowana; 2) w danym środowisku należy stworzyć interdyscyplinarne partnerstwo złożone z mieszkańców, policji, planistów, architektów, samorządowców czy innych osób (za: Łojek 2004a, b).

Podobnie jak J. Jacobs, R. Clarke jako głównego sposobu zapobieżenia przestępczości upatrywał w organizacji ulic (Clarke 2004). Rozwiązanie widział jednak w ograniczeniu dostępności do osiedla. Poważnym problemem w realizacji jego koncepcji było przekonanie do tego pomysłu mieszkańców, którzy obawiali się utrudnień w ruchu pojazdów. R. Clarke przekonywał, że ograniczenia w ruchu pojazdów utrudnią przestępcom rozpoznanie terenu przed popełnieniem czynu, a także skomplikują im szybkie opuszczenie terenu z „łupem”. A efekty takie można by uzyskać poprzez montowanie bram i furt.

M. Felson rozwinął teorie „podaży okazji przestępczych” i „perspektywy działań rutynowych” (Felson 2002). Lapidarnie ujmując M. Felson postawił tezę, że to okazja czyni przestępstwo. Aby doszło do czynu przestępczego, musi zaistnieć okazja, ale żeby ona zaistniała muszą być spełnione dwa warunki: 1) pożądaný cel jest bliski i osiągalny; 2) cel jest niezabezpieczony. Zdaniem M. Felsona, każdy człowiek będący w zasięgu działania okazji może zostać przestępcą, co oznacza, że zostanie nim nie jest zależne tyle od samego człowieka co od środowiska, w którym on przebywa. Kolejne przyczyny pojawiania się przestępczości to: zmiany w mentalności społeczeństw, osłabienie samokontroli sprawców, rozpad więzi społecznych, większa anonimowość mieszkańców. I właśnie w działaniach przeciwstawiających się podanym przyczynom przestępstw, M. Felson jako znany praktyk, widział sposoby poprawy bezpieczeństwa mieszkańców. Podobnie jak M. Felson, P. i P. Brantinghamowie będąc także nauczycielami akademickimi zastąpili bardziej ze swoich działań na rzecz praktyki. Wykonali oni projekt poprawy bezpieczeństwa w Vancouver. We współpracy z architektami, planistami i policją Brantinghamowie wdrożyli rozwiązania kryminologii

środowiskowej. W efekcie ich działań kompleks mieszkalny zagrożony uprzednio średnim poziomem przestępczości, obecnie jest bezpieczny, jest czysty i uporządkowany, a w nowo zaprojektowanym centrum rekreacyjnym, do którego przybywa wielu obcych mężczyzn, nie pojawiły się rozboje i bójki. Osiągnęli takie efekty dzięki wcześniejszemu zdefiniowaniu czterech wymiarów przestępstwa: prawo, sprawca, cel i miejsce. Za priorytetowe uznawali także oznaczanie tych warunków przestrzeni fizycznej i społecznej, które stwarzają okazje do popełniania przestępstw oraz modyfikowali je w taki sposób, aby przestępstwa nie były popełniane (Brantingham 1990).

2.3. Koncepcja: Zapobieganie przestępczości poprzez kształtowanie przestrzeni (CPTED – od *Crime Prevention through Environmental Design*)

Do połowy lat 90. ubiegłego wieku powstało wiele opracowań dotyczących związków między przestrzenią a skłonnością do popełniania przestępstw. Pojawiały się także praktyczne zastosowania i projekty wprowadzające w życie badania naukowe. Powstała jednak myśl, że konieczne jest stworzenie wspólnego forum wymiany myśli i doświadczeń w zapobieganiu i przeciwdziałaniu wandalizmowi i przestępczości poprzez realizowanie projektów środowiskowych. W 1996 r. w Calgary w Kanadzie zorganizowano pierwszą międzynarodową konferencję poświęconą problematyce *Crime Prevention through Environmental Design* – CPTED (od tytułu książki C. R. Jeffery'ego). Na tym spotkaniu planiści, urbaniści, architekci i specjaliści od spraw bezpieczeństwa stworzyli Międzynarodowe Stowarzyszenie CPTED (*International CPTED Association* – ICA), por. www.cpted.net. Głównym zadaniem nowopowstałej organizacji było opracowanie wspólnych standardów badawczych i praktycznych zastosowań. Od tamtej konferencji, na corocznych obradach, doskonalone są metody tworzenia bezpiecznych i zapewniających ogólnie lepszą jakość życia środowisk zurbanizowanych. Ważnym aspektem działań ICA jest także tworzenie i profesjonalizacja międzynarodowego ruchu oraz promowanie i udostępnianie wypracowanych metod, rozwiązań i strategii opartych na CPTED.

Współcześnie ukształtowana strategia CPTED to jedno z narzędzi, którego zastosowanie w połączeniu z innymi rozwiązaniami, może doprowadzić do znacznego ograniczenia (a nawet zlikwidowania) wielu niepożądanych zjawisk patologicznych. Szczególnie sprawdza się jako środek przeciwdziałający popełnianiu wykroczeń i przestępstw. Dzieje się to na skutek wprowadzania różnych rozwiązań planistycznych i urbanistycznych wspartych organizowaniem lokalnych społeczności gotowych do współodpowiedzialności, reagowania na niepożądane zdarzenia i współdziałania z organami bezpieczeństwa i samorządu.

Praktyczne rozwiązania zastosowania strategii CPTED mogą być różne w zindywidualizowanych przestrzeniach, opiera się ona ogólnie na czterech prostych zasadach (Czarnecki, Siemiński 2004; Łojek 2004a, b; Głowacki, Łojek, Urban 2008):

– Naturalna obserwacja. Wprowadzenie tego elementu prowadzi do pojawienia się u przestępcy uczucia, że jego działania mogą być obserwowane. Generalnie chodzi o takie rozplanowanie przestrzeni i zaangażowanie ludzi (nieformalnych – mieszkańców, formalnych – np. zatrudnionych strażników) aby zmaksymalizować możliwość śledzenia tego co dzieje się w otoczeniu. Sytuację taką można osiągnąć poprzez np. wytyczenie ciągów pieszych czy parkingów aby możliwa była ich obserwacja z okien sąsiadujących budynków, skłonienie mieszkańców aby podciągali rolety, umiejscowienie oświetlenia tak aby miejsc zacienionych było jak najmniej, użycie kamer w miejscach zacienionych, użycie oświetlenia w sposób umożliwiający rozpoznanie twarzy przechodnia itp.

– Kontrola dostępu. Wyraźne rozgraniczenie między przestrzenią prywatną i publiczną wpływa pozytywnie na ograniczenie przestępczości. Taką kontrolę można uzyskać wprowadzając formalne i nieformalne rozgraniczenia (pasy, płyty zieleni) oraz ograniczenie do minimum liczby wejść na teren. Wejścia takie powinny być wyraźnie oznakowane. Skanalizowanie ruchu pieszego wewnątrz osiedla, rozmieszczenie miejsc parkingowych dla odwiedzających poza kontrolowanym obszarem i wprowadzenie słupków dyskryminacyjnych (albo szlabanów) w bramach daje możliwość łatwiejszego obserwowania osób przebywających na „naszym” terenie. Właściwe kontrolowanie dostępu osobom obcym wzmacnia poczucie bezpieczeństwa u mieszkańców, a jednocześnie obniża pewność siebie u przestępcy.

– Terytorialność. Wywołanie u mieszkańców uczucia identyfikacji z wyznaczoną przestrzenią (półprywatną lub półpubliczną) może zaowocować pozytywnymi skutkami. U ludzi pojawi się uczucie współwłasności tego obszaru, przez co staną się oni współodpowiedzialni za to co się na nim wydarzy. W przypadku zaistnienia jakiegoś zdarzenia bardziej prawdopodobnie jest, że ktoś to zgłosi na policję. Ponadto w przestrzeni, która ma swoich „właścicieli” łatwiej jest zidentyfikować swoich i obcych (których to potem można obserwować). Terytorialność można uzyskać poprzez optymalne usytuowanie budynków, płotów, rozgraniczeń, znaków i napisów oraz poprzez wyraźne wyznaczenie granicy. Wewnątrz wyodrębnionego terenu można wprowadzić ławki, spróbować skłonić mieszkańców do większej aktywności i częstszego pobytu w otoczeniu mieszkania. Na takim terytorium przestępca jest świadomy, że może być skontrolowany.

– Zarządzanie i konserwacja. Teren czysty, zadbane i w dobrym stanie technicznym świadczy o tym, że ma on swojego właściciela, kogoś kto go nadzoruje i dba o niego. Teoria „wybitych szyb” G. L. Kellinga i C. M. Wilsona (Kelling, Cole 2000) zakłada, że jeśli wandal napotka wybite okno

to może go to skłonić do wybicia następnego lub dokonania innych zniszczeń. Natomiast przestrzeń, w której szkody są szybko naprawiane, odstrasza chuliganów. Wspierającymi ten aspekt działaniami może być dobór dobrej jakości, odpornych, rzadko psujących się urządzeń, właściwy dobór zieleni, o którą nie trzeba ustawicznie dbać.

W zgodzie z założeniami koncepcji CPTED rozwinięto Program *Secure by design*. Program ten jest praktycznym zastosowaniem teorii O. Newmana. Początkowo głównie w Holandii uznano, że przestrzeń bezpieczna powinna powstawać jeszcze w fazie projektowania. Już wówczas należy stosować odpowiednie rozwiązania „odpychające” wandalów i przestępców. Wobec ewidentnych sukcesów wynikających z zastosowania tego programu w Holandii (np. spadek liczby włamań ze 120 tys. do 68 tys. w latach 1995–2004, przy jednoczesnym wzroście poczucia bezpieczeństwa), zaczęto go stosować także w Wielkiej Brytanii, krajach skandynawskich, Niemczech i we Francji.

Istnieją niestety pewne przeszkody w możliwości zastosowania i efektywności działania założeń CPTED. Pierwszą przeszkodą jest słaba znajomość wśród projektantów i władz samorządowych idei CPTED, którą można by zlikwidować poprzez działania edukacyjne i szkoleniowe. Kolejny problem to istniejący opór przeciwko zmianom. Zawsze znajdują się sceptycy, którzy nie uznają wyników badań i obserwacji dowodzących przydatności rozwiązań CPTED. Mogą także pojawić się postawy przeciwne, uznające, że CPTED jest jedynym panaceum przeciwdziałania przestępczości, nie wymagającym stosowania dotychczasowych, tradycyjnych rozwiązań. Takim entuzjastom trzeba ukazać, że CPTED jest tylko pewnym elementem, częścią ogółu możliwych rozwiązań. Czwarte zagrożenie zastosowalności CPTED wynika z prostego faktu, iż większość rozwiązań przestrzennych została zaprojektowana bez zastosowania rozwiązań *Secure by design*. Późniejsze ich wprowadzanie w użytkowanym środowisku może wymagać znacznych przekształceń zabudowy i przestrzeni, co z kolei wiązać się może z wysokimi nakładami finansowymi i pewnymi kosztami społecznymi i politycznymi (www.cpted.net).

2.4. Przykłady zastosowań

W 1998 r. władze miejskie brytyjskiego Nottingham podjęły działania na rzecz poprawy bezpieczeństwa w mieście. Efektem współpracy organów samorządowych, policji, planistów i developerów było opracowanie wytycznych, które szczegółowo pokazywały jak projektować środowisko miejskie. (*Community Safety...* 1998). Opracowaniu „przewodnika projektowania” przyświecały cztery nadrzędne zasady: 1) zminimalizować zagrożenie przestępczością i podnieść poczucie bezpieczeństwa mieszkańców w ich

domach, a także w miejscach publicznych; 2) ponieważ strach przed przestępczością może być większy wśród niektórych grup społecznych (osoby starsze, dzieci, kobiety, niepełnosprawni, mniejszości etniczne) postanowiono zabezpieczyć przede wszystkim ich potrzeby; 3) walka z zagrożeniami nie może polegać na przeniesieniu przestępczości z jednego obszaru na inne; 4) stworzenie bardziej zrównoważonego środowiska zamieszkania. Dokładne wskazówki zawarte w opracowaniu dotyczyły ogólnego układu przestrzennego, miejsc parkingowych i ciągów komunikacyjnych, dostępu do przestrzeni prywatnych, otwartych przestrzeni publicznych, ścieżek rowerowych i chodników, rozwiązań architektonicznych budynków. W poszczególnych działach tego opracowania przedstawiono razem 26 podstawowych rozwiązań. Ponadto przedstawiono zalecenia dotyczące okien, wejść i drzwi, murów, ogrodzeń i bram oraz ukształtowania terenu i jego oświetlenia. Wszystkie przedstawione rozwiązania i zalecenia podporządkowane były trzem celom (znanym już z koncepcji CPTED): maksymalizacja kontroli przestrzeni, wzmoczenie poczucia własności, precyzyjne rozdzielanie przestrzeni prywatnej i publicznej. Działania podjęte w Nottingham przyniosły pozytywne efekty w walce z przestępczością. Opracowanie zostało rozpropagowane pod nazwą programu „Bezpieczne miasto” i zostało zastosowane i rozwinięte w miastach na całym świecie.

W latach 90. w Holandii badania dotyczące projektowania przestrzeni przeprowadzono wśród firm obrotu nieruchomości, developerów, przedsiębiorstw budowlanych, inspektorów budowlanych itp. Badano możliwość wprowadzenia certyfikowania przestrzeni bezpiecznych (mieszkania, budynki, osiedla itd.). Wobec dużego zainteresowania wypromowano program certyfikowania Policyjnym Znakiem Jakości Bezpieczne Mieszkanie. Certyfikat wydawany był przez policję jako instytucję niezależną i budzącą zaufanie. Szybko okazało się, że na rynku nieruchomości nabywcy chętniej skłaniają się ku lokalizacjom posiadającym takie certyfikaty. Zaczęły je więc zamawiać agencje nieruchomości aby zwiększyć sprzedaż. Developerzy starali się o certyfikaty jeszcze na etapie projektowania zabudowy. Posiadacze mieszkań i budynków demonstrowali posiadanie certyfikatu w celu odstraszenia wandalów i przestępców. Dla władz samorządowych posiadanie certyfikowanych osiedli było elementem wyróżniającym gminy.

Certyfikat mogą otrzymać osiedla nowe, zrewitalizowane, a także właściciele domów jednorodzinnych. Aby go dostać trzeba spełnić 23 wymogi podstawowe, a także 60% z 28 warunków dodatkowych. Oceniane są one dla mieszkania, budynku, a także dla jego otoczenia. Przykładowe wymagania to budynek może mieć najwyżej 50 mieszkań (nie prowadzi to do alienacji i anonimowości wśród mieszkańców), jedna klatka schodowa przypada na nie więcej niż 10 mieszkań, wejście do budynku musi być widoczne i oświetlone po zmroku, drzwi do budynku powinny być przezroczyste,

odporne na włamanie i samoczynnie zamykać się, korytarz w budynku musi być równomiernie oświetlony, nie posiadać zaułków i zakamarków. Konstrukcja samego budynku nie może umożliwiać wspinania się, a w jego otoczeniu nie może być nasadzeń wysokich drzew. Liczba dróg dojazdowych jest limitowana w zależności od liczby mieszkańców (Gral, Urban 2002). Zaletą holenderskiego certyfikowania jest zwrócenie uwagi nie tylko na mieszkanie i dom ale także na jego otoczenie. Certyfikat taki oznacza nie tylko spełnienie wymogów antywłamaniowych i zniechęcających przestępców ale także świadczy o zwiększeniu poczucia bezpieczeństwa wśród mieszkańców.

W Siechnicach pod Wrocławiem zrealizowano pierwsze w Polsce osiedle według reguł „bezpiecznej przestrzeni”. Na „Osiedlu Błękitnym” zastosowano głównie takie rozwiązania jak zwarta konstrukcja domów, brak naturalnych osłon, odpowiednia aranżacja małej architektury i zieleni.

W opracowaniu R. Głowackiego, K. Łojka i A. Urbana (2005) szczegółowo przedstawiono realizację elementów koncepcji CPTED odnośnie poprawy jakości bezpieczeństwa na terenie Przedszkola Miejskiego nr 3 w Szczytnie. Zaplanowane tam przedsięwzięcia dotyczyły m. in. ograniczenia nieformalnego ciągu komunikacyjnego (naprawa ogrodzenia, słupek dyskryminacyjny w bramie wjazdowej), zwiększenia możliwości zewnętrznej obserwacji terenu (korekta zieleni), zapobiegania syndromowi „wybitych szyb” (dokonywanie szybkich napraw i dbanie o estetykę), zaangażowania różnych podmiotów (Policja, Straż Miejska, władze miasta, okoliczni mieszkańcy).

2.5. Podstawy prawne w Polsce

Najważniejszym aktem prawnym podnoszącym potrzebę odpowiedniego kształtowania przestrzeni w aspekcie bezpieczeństwa jest *Ustawa o planowaniu przestrzennym i zagospodarowaniu przestrzennym*¹. Już w art. 1 znajdujemy sformułowanie, że w planowaniu przestrzennym powinno uwzględniać się zwłaszcza „wymagania ochrony zdrowia oraz bezpieczeństwa ludzi i mienia, a także potrzeby osób niepełnosprawnych” oraz „potrzeby obronności i bezpieczeństwa państwa”. Natomiast w art. 16 tejże ustawy wpisano, że sposób uwzględniania problematyki związanej z przygotowaniem i przeciwdziałaniem „zagrożeniom zewnętrznym, a zwłaszcza agresji militarnej” oraz „zagrożeniom wewnętrznym, a zwłaszcza zagrożeniom bezpieczeństwa i porządku publicznego” w zagospodarowaniu przestrzennym określi w rozporządzeniu właściwy minister do spraw gospodarki

---

¹ *Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 r.*

przestrzennej w porozumieniu z Ministrem Obrony Narodowej. Właściwe rozporządzenie wydał Minister Infrastruktury², który w § 1.2. stwierdził m. in., że:

„uwzględnianie potrzeb bezpieczeństwa państwa w zagospodarowaniu przestrzennym ma na celu przygotowanie i przeciwdziałanie zagrożeniom wewnętrznym, w szczególności przez zapewnienie warunków do:

- 1) reagowania na:
  - a) zagrożenia zdrowia i życia ludzi,
  - b) katastrofy i klęski żywiołowe,
  - c) zagrożenia gospodarczego i ekonomicznego funkcjonowania państwa,
  - d) przestępczość i akty terroryzmu;
- 2) ochrony bezpieczeństwa i porządku publicznego;
- 3) ochrony bezpieczeństwa powszechnego;
- 4) wykonywania zadań z zakresu ochrony: osób, obiektów, zabytków i urzędzeń”.

W tymże rozporządzeniu przed organami odpowiedzialnymi za bezpieczeństwo postawiono następujące zadania:

- składanie wniosków dotyczących studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- opiniowanie projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy,
- uzgadnianie projektu miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego i projektu planu zagospodarowania przestrzennego województwa.

Jak więc widać przepisy dotyczące bezpieczeństwa są ogólnikowe i wprowadzone jedynie do deklaracji, są także pozbawione sformułowań precyzyjnych wymogów i konkretnych rozwiązań. Niestety możliwości egzekwowania powyższych postanowień są zatem w polskiej praktyce planistycznej trudne do wyegzekwowania. Jednak nie uniemożliwiają prowadzenia pożądanej polityki przestrzennej w zakresie bezpieczeństwa. Organy zlecające plany i ich autorzy są ku temu niczym nie skrupowane. W praktyce jednak, wobec braku nadzoru merytorycznego nad treścią planów, w części dotyczącej bezpieczeństwa wpisywane są głównie hasła i ogólniki – bez konkretnych wytycznych i zadań do realizacji. Oprócz braku merytorycznej kontroli wojewody nad planem, przyczyną złego stanu rzeczy jest także niewiążący charakter zgłaszanych uwag i opinii. Istniejące rozwiązania prawne dają zatem możliwość tworzenia bezpiecznych rozwiązań przestrzennych zainteresowanym inwestorom prywatnym, a jednocześnie nie obligują niestety do odpowiednich działań instytucji publicznych i samorządów.

² *Rozporządzenie Ministra Infrastruktury w sprawie sposobu uwzględniania w zagospodarowaniu przestrzennym potrzeb obronności i bezpieczeństwa państwa z dnia 7 maja 2004 r.*

2.6. Podsumowanie

W przedstawionym tekście starano się przedstawić różnorodne podejścia do problemu: jak ukształtować ludziom przestrzeń aby czuli się w niej bezpiecznie?, co zrobić aby zredukować zagrożenie przestępczością? Prace nad odpowiedzią na te pytania prowadzone były w wielu środowiskach przez naukowców i praktyków. W efekcie powstały na gruncie interdyscyplinarnym różnorodne koncepcje zakładające wpływ różnych czynników i proponujące różne rozwiązania. Warto jednak zwrócić uwagę, że od samego początku zwracano uwagę na ważną rolę czynnika społecznego jako narzędzia zapobiegania przestępczości. Stwierdzono, że same rozwiązania czysto techniczne i organizacyjno-prawne nie rozwiążą problemu. Powstały w efekcie koncepcje i projekty zaangażowania mieszkańców w życie ich środowiska mieszkalnego. Rozwiązania te polegają zarówno na sprawowaniu kontroli wzrokowej nad najbliższym sąsiedztwem, na aktywnym uczestnictwie w „życiu ulicy”, na stwarzaniu warunków wykształcenia się społeczności lokalnej i sąsiedzkiej jak i na pojawianiu się więzi społecznych i przestrzennych oraz poczuciu odpowiedzialności i dbałości za zajmowaną przestrzeń.

Abstract

Security and Creation of Public Space

In this chapter author presents the most important theories on creating safe space. The most influential of them were detailed examined i.e. Newman, Jeffry, Jacobs, Van Soomeren, Clarke, Nelson and Brantingham's theories. Next the *Crime Prevention through Environmental Design* program were discussed. In the last part of the chapter examples of program implementation were presented.